

АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ҲУКУМАТ СОҲАСИДА ҚЎЛЛАНИЛИШИ

Эрназаров Алишер Эргашевич

alexchigatay1213@gmail.com

Абборов Жаҳонгирхон

Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти талабаси

Annotatsiya: Мақолада Электрон ҳукумат платформасига қўйиладиган асосий функционал ва техник талаблар санаб ўтилган бўлиб, улар давлат бошқаруви сифатини тўғри таъминлаш учун зарурдир.

Kalit so'zlar: давлат бошқаруви, ахборот-коммуникация технологиялари, электрон ҳукумат, электрон ҳукумат платформаси.

INTRODUCTION

Электрон ҳукумат – давлат ва фуқаролар ўртасидаги ўзаро муносабатлар жараёнларини такомиллаштириш учун ахборот технологияларидан фойдаланиш тушунчаси. У давлат хизматларини онлайн кўрсатиш, бюрократик жараёнларни автоматлаштириш, давлат органлари фаолиятининг шаффофлиги ва самарадорлигини ошириш бўйича турли рақамли ечимларни ишлаб чиқиш ва жорий этишни ўз ичига олади.

Электрон ҳукумат сўзининг инглиз тилидаги муқобили - «Electronic Government» сўзи, кўпчилик ўйлагани сингари, ҳукумат, яъни, давлат бошқарувининг, ижро этувчи марказий ҳокимияти тушунчасинигина таълукли эмас, балки кенгроқ маънода бўлиб, яъни, у – давлат бошқаруви органларининг ўз функцияларини амалга оширишда ахборот коммуникация воситалари потенциалидан кенг фойдаланишини назарда тутди. Электрон ҳукумат соҳасида ахборот технологияларидан фойдаланиш бир қанча афзалликларга эга. Биринчидан, бу ёндашув фуқаролар ва тадбиркорлар учун давлат хизматларини олиш жараёнини соддалаштиради. Улар ўзларига қулай вақтда уйдан ёки идорасидан чиқмасдан ҳужжатларни топширишлари, йўғим тўлашлари ёки керакли маълумотларни олишлари мумкин. Бундан ташқари, ахборот технологияларидан фойдаланиш давлат органлари зиммасига тушадиган бюрократик юкни сезиларли даражада камайтириши мумкин. Илгари жуда кўп қоғоз ва қўлда аралашувни талаб қиладиган кўплаб жараёнлар энди автоматлаштирилиши мумкин. Бу давлат хизматларини кўрсатиш учун вақт ва харажатларни қисқартиришга олиб келади, шунингдек, хатолар ва коррупция эҳтимолини камайтиради.

Электрон ҳукуматнинг яна бир таърифи - ҳукумат органлари ва давлат ташкилотлари фаолиятининг самарадорлигини янада орттириш; фуқароларга ва тадбиркорларга кўрсатиладиган давлат хизматларини интерфаол усулда, замонавий ахборот коммуникация технологиялари воситалари орқали хизмат кўрсатишдир.

Электрон ҳукумат қўйиладиган қуйидаги асосий талаблар:

- Жисмоний ва юридик шахсларга кўрсатиладиган давлат хизматларининг юқори сифат даражасида тезкор равишда, ягона стандартлар асосида кўрсатилиши;
- Давлат ва жамият ўртасидаги ўзаро муносабатларда, фуқароларнинг давлат ҳокимияти органларининг фаолиятига оид ахборотлар билан узлуксиз таъминланиши;

- Давлат ҳокимиятининг ички структураларида, ҳукумат органларининг турли бўғинларида, ташкилот ва муассасаларда идораларо ички муносабатларда самарадорликнинг ортиши;

- Географик фактор; ҳужжат айланиши ва алмашинуви кабиларда сарф-харажатларни минималлаштириш. Электрон ҳужжат алмашинуви тизимини жорий этиш.

Мазкур концепцияларнинг амалиётда ўз аксини топиши натижасида, давлат ва жамият муносабатларида, давлат бошқаруви ички структураларида самарадорлик ва қулайликларга эришиш мақсад қилинади.

Электрон ҳукумат соҳасида ахборот технологиялари муҳим ўрин тутди. Электрон ҳукумат давлат хизматлари ва жараёнларини такомиллаштириш ва самарали тақдим этиш учун ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланишни англади.

Жаҳон тажрибасида электрон ҳукумат тизими қуйидаги асосий технологик тамойиллар пойдеворида шаклланди: (шу жумладан Ўзбекистон электрон ҳукумат тизими ҳам).

- 1) G2G (Government to Government) – Давлат–давлатга;
- 2) G2C (Government to Citizens) – Давлатфуқароларга;
- 3) G2F (Government to Foreigners) – Давлат хорижликларга;
- 4) G2B (Government to Business) – Давлат бизнесга.

Баъзи давлатларнинг электрон ҳукумат тизими шунингдек қуйидаги тармоқларга ҳам эга: G2S (Government to Science) – Давлат–Илм-фанга; G2N (Government to third sector) – Давлат-учинчи сектор.

Электрон ҳукумат соҳасидаги АТ давлат хизматларининг мавжудлиги ва сифатини оширишга, давлат бошқаруви жараёнларининг шаффофлиги ва самарадорлигини оширишга, фуқаролар ва ташкилотларга бюрократик юкни камайтиришга ёрдам беради.

Электрон ҳукуматда қўлланиладиган технологияларнинг баъзи аниқ мисоллари:

1. Онлайн порталлар: Давлат ташкилотлари фуқаролар ва ташкилотлар давлат хизматлари тўғрисида маълумот олишлари, руҳсат сўрашлари, тўловларни амалга оширишлари ва аризаларни онлайн тарзда юборишлари мумкин бўлган махсус онлайн порталлар яратади.

2. Электрон идентификациялаш тизимлари: Электрон идентификация қилиш тизимларининг (масалан, электрон паспорт ёки ID карта) жорий этилиши фуқароларга ўз шахсини онлайн тарзда текшириш ва давлат ташкилотлари билан ўзаро ҳамкорликда фойдаланиш имконини беради.

3. Электрон тўловлар: Давлат ташкилотлари давлат хизматлари, солиқлар, йиғимлар ва жарималарни онлайн тўлаш имкониятини тақдим этиши мумкин, бу эса фуқаролар ва ташкилотлар учун тўлов жараёнини янада қулайроқ ва тезлаштиради.

4. Электрон бошқарув тизими: АТ бюджетлаштириш, харидлар ва инвестицияларни жалб қилиш каби давлат жараёнларини бошқаришни автоматлаштириш ва такомиллаштиришга ёрдам беради.

5. Мобил иловалар: Мобил иловаларнинг ишлаб чиқилиши фуқароларга мобил қурилмалари орқали маълумот олиш ва давлат ташкилотлари билан мулоқот қилиш имконини беради.

6. Катта маълумотлар ва таҳлиллар: Катта ҳажмдаги маълумотларни тўплаш ва таҳлил қилиш давлат ташкилотларига кўпроқ маълумотларга асосланган қарорлар қабул қилиш, сиёсатни яхшилаш ва самаралироқ хизматлар кўрсатиш имконини беради.

7. Киберхавфсизлик: Электрон ҳукуматда ИТ дан фойдаланиш ортиб бориши билан, шунингдек, кибертаҳдидлардан ҳимояланиш ва давлат ахборот тизимлари хавфсизлигини таъминлаш зарурати пайдо бўлди.

Умуман олганда, ахборот технологиялари давлат ташкилотларига фуқаролар ва ташкилотлар билан ўзаро муносабатларни яхшилаш ва оптималлаштириш, давлат хизматлари ва жараёнларининг самарадорлиги ва долзарблигини ошириш, харажатлар ва бюрократик юкни камайтириш имконини беради. Бунда электрон ҳукуматнинг асосий элементларидан бири бу электрон ҳукуматнинг ўзаро ҳамкорлигидир. Ушбу концепция ахборот технологиялари орқали давлат ва фуқаролар, корхоналар ва бошқа манфаатдор томонлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар жараёнини тавсифлайди. Амалда, бу, масалан, солиқ декларациясини онлайн тарзда тўлдириш ва топшириш, электрон ҳужжат олиш, махсус платформа орқали судга мурожаат қилиш ва ҳоказо каби кўриниши мумкин.

Электрон ҳукумат соҳасида турли ахборот технологияларидан фойдаланилади. Фуқаролар ва тадбиркорларга давлат хизматлари ва ахборотларидан фойдаланиш имкониятини берувчи веб-порталлардан фойдаланиш кенг тарқалган. Мобил қурилмалар учун иловалар ҳам кенг тарқалиб, давлат хизматлари ва маълумотларини смартфон ва планшетларда қабул қилиш имконини берди.

Электрон ҳукумат соҳасида ахборот хавфсизлигига катта аҳамият берилмоқда. Давлат органлари фуқаролар ва тадбиркорларнинг шахсий маълумотлари ҳимоясини таъминлаши, шунингдек, тармоқ ҳужумлари ва ахборот хавфсизлигига бошқа таҳдидларга тайёр туриши шарт.

Умуман олганда, электрон ҳукумат соҳасида ахборот технологияларидан фойдаланиш давлат хизматларини кўрсатишнинг янада самарали ва очиқ тизимини яратиш имконини бермоқда. Бироқ, электрон ҳукуматни муваффақиятли амалга ошириш учун давлат аппаратида нафақат техник, балки ташкилий ва маданий ўзгаришлар ҳам талаб этилади. Шундагина давлат соҳасига ахборот технологияларини жорий этишдан максимал фойда олиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар ва интернет манбаалар:

1. Ergashevich, E. A. (2023). Internet Tarmog 'I Xizmat Turlarining Zamonaviy Tahlili. *Journal of Innovation in Education and Social Research*, 1(3), 174-176.
2. [INTERNET TARMOG'I AXBOROT XURUJLARI](#). EA Ergashevich - ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ, 2023
3. [Zamonaviy Logistika da Axborot-Kommunikatsiya Texnologiyalarining O 'Rni](#). EA Ergashevich, AS Dilmurodovna. *Journal of Innovation in Education and Social Research* 1 (3), 189-191
4. [GLOBALLASHUV DAVRIDA MA'NAViy XURUJLARNING MILLiy MENTALITETIMIZGA TA'SIRI](#). EA Ergashevich - ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ, 2023
5. <https://lex.uz/docs/2833855>
6. <http://agroxizmat.uz/ru-RU/aboutgov>
7. <https://d-russia.ru/razvitie-elektronnogo-pravitelstva-v-uzbekistane.html?ysclid=lpw7pqe9cb976365725>
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-elektronnogo-pravitelstva-v-respublike-uzbekistan?ysclid=lpw7ogtc47428187576>